

Yttrande

Mottagandelagen. En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68), Ju2024/02070

Svenska kyrkans arbete med människor på flykt utgår från en kristen människosyn som värnar varje människas okränkbara värde som skapad till Guds avbild. De universella mänskliga rättigheterna ser Svenska kyrkan som en konkretisering av vad det innebär att värna människovärdet. I Svenska kyrkans församlingar runt om i landet pågår, som en del av det diakonala uppdraget, en omfattande verksamhet av social och stödjande karaktär för de som sökt asyl i Sverige. Utövandet av diakoni, en av församlingens grundläggande uppgifter, kan beskrivas som kärleken, omsorgen och solidariteten med medmänniskor och skapelsen.

Sammanfattning av Svenska kyrkans synpunkter

- De synpunkter som Svenska kyrkan tidigare lämnat över delbetänkandet *En ny ordning för asylsökandes boende* (SOU 2022:64) är fortsatt relevanta.
- Svenska kyrkan välkomnar översynen av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. samt utvärderingen av 2016 års ändring av lagen.
- Svenska kyrkan menar att vissa av förslagen riskerar bidra till att misstänkliggöra de människor som söker asyl och att försvåra integrationen.
- Svenska kyrkan tillstyrker att de som sökt skydd i Sverige omfattas av mottagandelagen till dess att de lämnar landet.
- Svenska kyrkan avstyrker närvarokontroll, anmälningsskyldighet och skyldighet att vistas inom ett begränsat geografiskt område för asylsökande och personer med avlägsnandebeslut. Svenska kyrkan anser att sådana begränsningar av en individs rörelsefrihet enbart bör införas efter individuella bedömningar av omständigheterna i det enskilda ärendet.

- Svenska kyrkan anser att människor ska ges tillstånd att utebli från närvarokontroll, anmälningsskyldighet eller områdesbegränsning för att kunna nyttja sin rätt att utöva sin religion tillsammans med andra, särskilt vid religiösa högtider.
- Svenska kyrkan uppmanar regeringen att ge i uppdrag till Barnombudsmannen och Migrationsverket att genomföra en utökad barnkonsekvensanalys som kartlägger hur barn på asylboende själva upplever sina behov och hur dessa kan mötas.
- Svenska kyrkan välkomnar utredningens förslag avseende dagersättningen men anser att förslagen inte är tillräckliga. Dagersättningen måste höjas till en sådan nivå att den säkerställer en rimlig levnadsstandard och först därefter indexeras i förhållande till försörjningsstödet.
- Svenska kyrkan avstyrker att människor som sökt asyl enbart ska få rätt att arbeta efter sex månader och om ett beslut inte fattats i asylärendet.
- Svenska kyrkan tillstyrker det alternativ som utredningen förordar som innebär att Migrationsverkets ansvar för ekonomiskt bistånd och logi samt kommunernas ansvar för sociala insatser förtydligas.

Svenska kyrkans synpunkter

Svenska kyrkan har tidigare yttrat sig över förslag på hur asylmottagandet ska reformeras och vilka villkor som ska gälla för människor under och efter asylprocessen. Svenska kyrkan har även lämnat synpunkter på delbetänkandet *En ny ordning för asylsökandes boende* SOU 2022:64 (se Svenska kyrkans yttranden över [SOU 2018:22](#), [SOU 2020:46](#) och [SOU 2022:64](#)) De ställningstaganden och identifierade risker som Svenska kyrkan framför i dessa yttranden kvarstår och är även av relevans för förslagen i det nu aktuella slutbetänkandet.

Svenska kyrkan konstaterar att slutbetänkandet är omfattande och innehåller förslag som innebär stora förändringar av det svenska mottagandesystemet. Svenska kyrkan välkomnar den översyn som utredningen gjort av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. samt utvärderingen av 2016 års ändring av lagen. Svenska kyrkan vill, likt utredningen, framhålla vikten av att det nya asylmottagandet noga följs upp med särskilt fokus på barn och utsatta grupper.

Mottagandelagens tillämpningsområde och undantag (4.3 och 4.4)

Svenska kyrkan anser fortsatt att de människor som flytt från Ukraina och som beviljats uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd bör få tillgång till samma förmåner som de som

beviljats uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl (se Svenska kyrkans yttrande över utkast till lagrådsremiss [Ju 2024/00480](#)).

Svenska kyrkan välkomnar förslaget att människor som fått avslag på sin asylansökan kommer omfattas av mottagandelagen fram till att de lämnar landet. Likaså att människor som lämnar Sverige under sin asylprocess eller efter avslag på nytt kommer omfattas av mottagandelagen om de kommer tillbaka till Sverige. Detta innebär att människor i större utsträckning än idag kommer ha möjlighet att få sina grundläggande behov av boende och mat tillgodosedda.

Svenska kyrkan tillstyrker utifrån detta i stort förslagen om vilka personer som ska omfattas av mottagandelagen och vilka som ska undantas.

Närvarokontroll på asylboenden och geografiska begränsningar för asylsökandes vistelse (5.2 och 5.3)

De åtgärder som utredningens föreslår ska gälla för människor som söker asyl - närvarokontroll och en skyldighet att vistas inom ett geografisk begränsat område - återfinns i EU:s nya omarbetade mottagandedirektiv. Svenska kyrkan konstaterar att direktivet endast utgör en lägsta nivå för en medlemsstats mottagandevillkor och att Sverige därmed får ha mer generösa villkor.

Svenska kyrkan anser att förslagen om ökade skyldigheter och begränsningar av människors rörelsefrihet i kombination med en skyldighet att bo på asylboenden riskerar att få negativa konsekvenser för integrationen och för människors psykiska hälsa och välmående. Detta är risker som Svenska kyrkan framfört i tidigare yttranden och som förstärks i och med de nu presenterade förslagen. En meningsfull sysselsättning blir därför än viktigare för att motverka dessa negativa konsekvenser.

Svenska kyrkan uppskattar att civilsamhällets aktörer framhålls som värdefulla för att aktivera människor på asylboenden. Liksom Svenska kyrkan tidigare framfört bör regeringen avsätta medel för att säkerställa att insatser för människor på asylboenden organiseras även på platser där det lokala civilsamhället har mindre resurser.

När människors möjligheter att ha inflytande över sin egen boendesituation minskar är det extra viktigt att asylboenden förläggs och utformas på sådant sätt att de är trygga samt att människor får sina rättigheter tillgodosedda, inte minst rätten till privat- och familjeliv.

Svenska kyrkan anser fortsatt att det inte är lämpligt att barnfamiljer och andra utsatta grupper bor på kollektiva asylboenden vare sig under asylprocessen eller återvändandeprocessen. Ska barnfamiljer vara skyldiga att bo på kollektiva asylboenden så vill Svenska kyrkan understryka att boendemiljön måste var utformad med hänsyn till barns behov och rättigheter. Svenska

kyrkan efterfrågar därför en utökad barnkonsekvensanalys som kartlägger vilka behov barn som bor på asylboende själva upplever att de har och hur dessa kan mötas. Svenska kyrkan uppmanar regeringen att ge ett sådant uppdrag till Barnombudsmannen och Migrationsverket.

Även barn över 16 år ska enligt förslag omfattas av närvarokontroll och anmälningsplikt. Svenska kyrkan instämmer i bedömningen att asylsökande barn ska kunna ha en så normal tillvaro som möjligt och fokusera på skolarbete och fritid. Svenska kyrkan bedömer dock att detta gäller samtliga asylsökande barn och barn med avslagsbeslut, även de över 16 år, vilka ännu definieras som barn enligt svensk lag. Barnens behov av att ha en normal tillvaro med fokus på skola och fritid påverkas inte av huruvida de har talerätt enligt mottagandelagen eller inte.

Kombinationen av de restriktioner som föreslås är enligt utredningen ovanlig bland EU:s medlemsstater. Därmed har det inte prövats om de sammantaget är förenliga med internationella konventionsåtaganden. Det går därför att ifrågasätta om utredningen i tillräcklig grad har analyserat de samlade och kumulativa effekterna som föreslagen kommer ha för asylsökande. Sammantaget innebär en skyldighet att bo på det tilldelade asylboendet, närvarokontroll och en områdesbegränsning stora inskränkningar i en asylsökandes rörelsefrihet. Svenska kyrkan anser att sådana inskränkningar enbart bör införas om det är motiverat utifrån individuella omständigheter i det enskilda fallet. Svenska kyrkan avstyrker därför utredningens förslag.

Vid bedömning av om det finns särskilda skäl att beviljas tillstånd från att utebli från närvarokontroll eller för att vistas utanför det geografiska området så anser Svenska kyrkan att en generös tolkning bör göras av familjebegreppet då det i stor utsträckning är kulturellt betingat. Vidare anser Svenska kyrkan att det bör tydliggöras att tillstånd ska ges för att människor ska kunna nyttja sin rätt att utöva sin religion tillsammans med andra, särskilt vid religiösa högtider. Svenska kyrkan välkomnar att utredningen är tydlig med att barnets bästa ska beaktas i första hand när tillstånd rör en barnfamilj samt för barn över 16 år.

Sammantaget menar Svenska kyrkan att de skyldigheter och begränsningar som utredningen föreslår riskerar att misstänkliggöra människor som söker asyl och försvårar integrationen för de som beviljas skydd.

Skyldighet att anmäla sig på asylboendet och geografiska begränsningar för personer med avlägsnandebeslut (7.2 och 7.3)

För att åstadkomma ett effektivt återvändande föreslås de människor som fått avslag på sin asylansökan vara skyldiga att bo på asylboende, att anmäla sig på asylboendet tre gånger i veckan samt att vistas inom ett begränsat geografiskt område.

Den sammantagna tiden som människor med avslagsbeslut kan komma att bo på kollektiva asylboenden med begränsningar av rörelsefriheten kan bli mycket lång. Detsamma gäller för de som först efter ett överklagande beviljas uppehållstillstånd eller som beviljas ett uppehållstillstånd till följd av verkställighetshinder. Utifrån Migrationsverkets statistik för 2023 så kan det röra sig om så lång tid som två till fem år. Svenska kyrkan vill påminna om att det finns faktorer som påverkar möjligheten till återvändande som människor med avslagsbeslut inte kan styra över.

Svenska kyrkan har förståelse för statens intresse av att människor deltar aktivt i återvändandearbetet och att det förutsätter kontakt med ansvarig myndighet. Svenska kyrkan anser dock att en skyldighet att bo på det tilldelade asylboendet, en anmälningsskyldighet och en områdesbegränsning sammantaget riskerar leda till misstänkliggörande av gruppen och innebär stora inskränkningar av deras rörelsefrihet. Sådana inskränkningar bör enbart införas om det är motiverat utifrån individuella omständigheter i det enskilda fallet. Svenska kyrkan avstyrker därför förslagen.

När det gäller tillstånd från att utebli från anmälningsskyldigheten och för att lämna det geografiska området anser Svenska kyrkan, likt vad som framförts ovan, att familjebegreppet ska tolkas generöst samt att det bör tydliggöras att tillstånd även ska ges för att människor ska kunna nyttja sin rätt att utöva sin religion tillsammans med andra, särskilt vid religiösa högtider.

Övergångsersättning och rätten till förmåner enligt mottagandelagen (8.1 och 8.2)

Svenska kyrkan tillstyrker förslaget om en övergångsersättning. En övergångsersättning innebär att människor som beviljas uppehållstillstånd inte hamnar i en ekonomiskt svår situation vid byte av ersättningssystem.

Svenska kyrkan tillstyrker att personer med avlägsnandebeslut enligt utredningens förslag omfattas av mottagandelagen och därmed har möjlighet att få rätt till förmåner som logi, dagersättning och särskilt bidrag om vissa villkor är uppfyllda.

Miniminivåer enligt EU-rätten – dagersättning och undantag på kravet på arbetstillstånd (8.3)

Svenska kyrkan har under lång tid lyft behovet av en höjd dagersättning, något det även finns ett starkt allmänt stöd för ([DN Debatt 2/5 2024](#)). FN:s ESK-kommitté har även uppmanat Sverige att indexera dagersättningen efter faktiska levnadskostnader och garantera en tillräcklig levnadsstandard ([E/C.12/SWE/CO/7](#)).

Svenska kyrkan välkomnar de förslag som utredningen lämnar avseende dagersättningen men anser att förslagen inte är tillräckliga för att säkerställa att människor får rätt till ett värdigt liv och en skälig levnadsstandard. Svenska kyrkan anser att dagersättningen måste höjas till en sådan nivå att den säkerställer en rimlig levnadsstandard och först därefter indexeras i

förhållande till försörjningsstödet. Vidare anser Svenska kyrkan, till skillnad från utredningen, att samtliga barn i en familj bör få hel dagersättning.

Svenska kyrkan anser att det är orimligt att människor som har förutsättningar att bidra till sin egen försörjning och till det svenska samhället ska hindras från detta för att i stället leva på bidrag. Att asylsökande arbetar bidrar till samhällsekonomin, är positivt för integrationen, stärker individens självkänsla och motverkar passivitet och psykiska ohälsa.

Svenska kyrkan anser att kravet som finns idag på att undantag från kravet på arbetstillstånd ges om den asylsökande medverkar till att klarlägga sin identitet är välavvägt. Svenska kyrkan avstyrker därför förslaget om att människor som sökt asyl enbart ska få rätt att arbeta efter sex månader och om Migrationsverket inte fattat ett beslut i asylärendet.

Skyldighet att bekosta mottagandet (8.4)

Svenska kyrkan instämmer i utredningens bedömning att det inte finns utrymme enligt EU-rätten för att asylsökande generellt ska bekosta sina materiella mottagandevillkor i större uträkning än idag.

Svenska kyrkan uppmanar regeringen att hörsamma utredningens avrådan om att genomföra förslaget om att asylsökande med egna medel ska täcka kostnader för nödvändiga hälso- och sjukvårdsavgifter i större utsträckning än idag.

Lagens förhållande till socialtjänstlagen – en tydligare ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna (9.2)

Svenska kyrkans församlingar har under lång tid mött människor som hamnat i kläm till följd av otydligheter och glapp i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. i förhållande till socialtjänstlagen (2001: 453) bland annat avseende skyddat boende för våldsutsatta kvinnor samt kostnader för begravning av människor som avlidit under asylprocessen. Svenska kyrkan är därför positiv till utredningens ambition att åtgärda dessa brister.

Svenska kyrkan är vidare positiv till förslaget att Migrationsverket ska kunna betala ut ersättning för kostnaderna för begravning av människor som avlidit under asylprocessen. Svenska kyrkan har inte heller några synpunkter avseende storleken på den föreslagna schablonersättningen eller att denna beräknats med Kammarkollegiets föreskrifter om ersättningsbelopp för gravsättning som utgångspunkt. Svenska kyrkan vill dock för tydlighets skull notera att den av Kammarkollegiet fastställda taxan för gravsättning rör ersättning för gravsättning på enskild begravningsplats för avlidna som varit folkbokförda i Sverige vid dödsfallet. Kostnaden för gravsättning av icke folkbokförda beslutas av varje begravningshuvudman för sig.

Svenska kyrkan tillstyrker det alternativ som utredningen förordar vilket innebär att Migrationsverkets ansvar för ekonomiskt bistånd och logi samt kommunernas ansvar för sociala insatser förtydligas. Svenska kyrkan anser dock att det bör kvarstå en möjlighet för kommuner att ge bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen i akuta situationer.

Uppsala 10 januari 2025

På kyrkostyrelsens vägnar,

Camilla Asp
Generalsekreterare

Karin Sarja
Avdelningschef